

Socialutskottets yttrande 2020/21:SoU9y

Verksamheten i Europeiska unionen under 2020

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 25 mars 2021 att ge övriga utskott tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2020/21:115 Verksamheten i Europeiska unionen under 2020 och de följdmotioner som väckts med anledning av skrivelsen i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Socialutskottet har beslutat att yttra sig över de delar av skrivelsen som rör utskottets beredningsområde samt över motion 2020/21:3909 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 28, motion 2020/21:3925 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) yrkande 2 och motion 2020/21:3910 av Håkan Svenneling m.fl. (V) yrkande 1.

Socialutskottet föreslår att utrikesutskottet avstyrker de motionsyrkanden som behandlas i yttrandet och lägger skrivelsen till handlingarna i de berörda delarna.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (SD, C, V).

Utskottets överväganden

Verksamheten i Europeiska unionen under 2020

Skrivelsen

I skrivelsen redogör regeringen för verksamheten i Europeiska unionen under 2020 i enlighet med 9 kap. 21 § riksdagsordningen. Skrivelsen är en övergripande och kortfattad beskrivning av Europeiska unionens utveckling. Den tar upp beslut och händelser i unionen och redovisar bredden i unionens frågor utifrån arbetet i rådets olika sammansättningar. Socialutskottets beredningsområde hanteras i del 6 där regeringen redovisar de frågor som rör sysselsättning, socialpolitik och hälso- och sjukvård. De delar som främst berör socialutskottet är avsnittet om hälsofrågor, som i år innehåller en särskild redogörelse för unionens åtgärder under covid-19-pandemin, och vissa delar av avsnittet om arbetsliv, arbetsmarknad och sociala frågor som i riksdagen hanterades i socialutskottet.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3909 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 28 anför motionärerna att riksdagen bör ställa sig bakom ett tillkännagivande till regeringen om att varje enskild medlemsstat bör få utveckla och uppdatera sina egna sociala trygghetssystem, även när det gäller antimikrobiell resistens.

I kommittémotion 2020/21:3925 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) yrkande 2 anför att riksdagen bör ställa sig bakom ett tillkännagivande till regeringen om att arbeta för att EU tar en aktiv faciliterande roll för att möjliggöra och underlätta licensierings- och partnerskapsavtal mellan europeiska vaccinproducenter och möjliga producenter i andra länder. Motionärerna menar att den globala produktionskapaciteten när det gäller vaccin mot covid-19 är otillräcklig och att läkemedelsbolagen i högre utsträckning bör hjälpa varandra med rättigheter och produktion av vaccin globalt så att även människor i de fattigaste länderna i världen får möjlighet att vaccinera sig.

I kommittémotion 2020/21:3910 av Håkan Svenneling m.fl. (V) anför motionärerna i yrkande 1 att riksdagen bör ställa sig bakom ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att EU ska rösta för förslaget att upphäva patent på vacciner mot covid-19 inom Världshandelsorganisationen (WTO). Syftet med förslaget till WTO är att fler läkemedelsföretag ska kunna producera vaccin. Enligt motionärerna är de internationella åtaganden för att distribuera vaccin globalt som EU för närvarande stöder otillräckliga.

Kompletterande information

Tidigare behandling

Ett yrkande som liknar yrkande 28 i motion 2020/21:3909 av Björn Söder m. fl. (SD) avstyrktes i utrikesutskottets betänkande 2018/19:UU10. Ett liknande yrkande avslogs efter förenklad beredning i utrikesutskottets betänkande 2019/20:UU10.

Socialutskottet överlade med regeringen om EU:s vaccinstrategi i juni 2020. Utskottet ställde sig bakom regeringens ståndpunkt. Socialutskottet fick information om EU:s arbete med utveckling och upphandling av vaccin i september och november 2020.

Socialutskottet har vid ett flertal tillfällen fått information om regeringens arbete med vaccination mot covid-19 i Sverige och inom EU-samarbetet.

Förslag till WTO om patent för vaccin mot covid-19

Indien och Sydafrika lade tillsammans fram ett förslag till WTO i oktober 2020 om att tillfälligt upphäva tillämpningen av vissa bestämmelser i avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (Tripsavtalet). Dessa bestämmelser omfattar bl.a. patent för vaccin mot covid-19.

Förslaget diskuteras för närvarande i WTO:s råd för Tripsavtalet. Ett antal medlemmar, däribland EU, har inte ställt sig bakom förslaget. Kommissionen framhåller bl.a. i sitt meddelande om EU:s vaccinstrategi (COM(2020) 245) att den stöder frivilliga sammanslagningar och licensiering av immateriella rättigheter med anknytning till behandlingar av och vacciner mot covid-19, i enlighet med Världshälsoförsamlingens resolution från den 19 maj 2020, för att främja rättvis global tillgång samt en rimlig avkastning på investeringarna.

Global tillgång till vaccin

Den globala upphandlingsmekanismen för covid-19-vaccin Covax är ett initiativ som leds av Världshälsoorganisationen (WHO), stiftelsen Coalition for Epidemic Preparedness Innovation (Cepi) och vaccinalliansen Gavi. Covax syftar till att påskynda utvecklingen av vaccin mot covid-19 och att säkerställa tillgång till vaccin för alla världens länder. EU och dess medlemsländer tillhör de största givarna till Covax och har tillsammans bidragit med över 2,2 miljarder euro.

I maj 2020 lanserade WHO en plattform vid namn COVID-19 Technology Access Pool. Plattformen ska underlätta för aktörer att frivilligt dela med sig av kunskap, immaterialrättigheter och data för att bekämpa covid-19. Enligt WHO:s webbplats handlar det delvis om vaccinteknik, men också om kunskap om exempelvis behandling, läkemedel och diagnostik. Syftet är att snabba på utvecklingen av produkter som kan användas för att bekämpa covid-19, att öka produktionen och göra produkter globalt tillgängliga. Delad kunskap ska främja de gemensamma ansträngningarna att nå nya vetenskapliga upptäckter och utveckla ny teknik.

Utöver WHO:s initiativ har vissa av de läkemedelsföretag som har utvecklat ett vaccin mot covid-19 inlett olika typer av samarbeten med konkurrenter för att öka produktionen av vaccin.

Den 27 januari 2021 besvarade socialminister Lena Hallengren en skriftlig fråga om vacciner mot covid-19 till fattiga länder (fr. 2020/21:1271). Socialministern svarade följande:

Sverige verkar aktivt för att säkerställa tillgång till vaccin mot covid-19 för alla länder. Detta handlar både om solidaritet och om att så snabbt som möjligt få ett slut på pandemin, vilket också gynnar Sveriges befolkning. Under 2020 bidrog Sverige med 100 miljoner kronor till den globala mekanismen Covax för tillgång till covid-19-vaccin som leds av Världshälsoorganisationen samt den globala vaccinalliansen Gavi. Tillsammans har EU och medlemsstaterna hittills bidragit med över 870 miljoner euro till Covax. EU har dessutom investerat i vaccinforskning och genom förköpsavtal bidragit med avgörande medel för att skynda på utveckling och testning av lovande vaccinkandidater och utveckling av produktionskapacitet vilket gynnar hela världen, inte bara vår egen befolkning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att regeringens skrivelse om verksamheten i Europeiska unionen är ett viktigt underlag för att riksdagen ska kunna följa utvecklingen inom EU. Utskottet anser att regeringen har lämnat en god redogörelse för de ärenden som berör socialutskottets beredningsområde.

Under 2020 har covid-19-pandemin lett till åtgärder på EU-nivå som har bäring på medlemsländernas hälso- och sjukvård. Det har främst rört sig om åtgärder för att främja samordning mellan medlemsländerna, men även exempelvis EU-gemensamma förköpsavtal med vaccinproducenter inom ramen för EU:s strategi för vacciner mot covid-19. Utskottet ser positivt på att regeringen redogör för EU:s ärenden om covid-19-pandemin i ett särskilt avsnitt.

När det gäller frågan om sociala trygghetssystem konstaterar utskottet att fördelningen av befogenheter mellan EU och medlemsländerna på det sociala området fastställs i EU:s fördrag. Utskottet anser att det finns skäl till samordning mellan medlemsländerna vad gäller sociala trygghetssystem när EU-medborgare rör sig över medlemsländernas gränser för att bo, arbeta eller studera. EU-samarbete kan även stödja arbetet mot antimikrobiell resistens, då det har en gränsöverskridande karaktär, med förbehåll för att fördragens befogenhetsfördelning respekteras. Socialutskottet föreslår därmed att utrikesutskottet avstyrker motion 2020/21:3909 (SD) yrkande 28.

Utskottet vill framhålla att global tillgång till vaccin mot covid-19 är centralt för att effektivt bekämpa covid-19-pandemin, eftersom nya mutationer och virusvarianter snabbt får global spridning oavsett var i världen de uppkommer. Sverige bör självklart bidra till globala vaccinationsinsatser. Utskottet konstaterar att EU bidrar till insatser för global tillgång till vaccin

mot covid-19 genom bl.a. omfattande stöd till den globala vaccinn mekanismen Covax.

Utskottet ser positivt på internationellt samarbete mellan både privata och offentliga aktörer för att öka produktionen av vaccin mot covid-19. Det kan exempelvis handla om samarbeten mellan läkemedelsföretag som delar kunskap om vaccin genom frivillig licensiering av immateriella rättigheter. Utskottet noterar att bl.a. WHO arbetar för att underlätta delande av kunskap och teknik vad gäller både behandling och vaccin.

Därmed föreslår socialutskottet att utrikesutskottet avstyrker motion 2020/21:3925 (C) yrkande 2 och motion 2020/21:3910 (V) yrkande 1 och föreslår för riksdagen att den lägger skrivelsen till handlingarna i de delar som här behandlats. I övrigt har utskottet inget att anföra med anledning av regeringens skrivelse.

Stockholm den 27 april 2021

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Mikael Dahlgvist (S), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Dag Larsson (S), Lina Nordquist (L), Christina Östberg (SD), Nicklas Attefjord (MP), Mats Wiking (S), Ulrika Jörgensen (M) och Gudrun Brunegård (KD).

Avvikande meningar

1. Verksamheten i Europeiska unionen under 2020 (SD)

Per Ramhorn (SD), Carina Ståhl Herrstedt (SD) och Christina Östberg (SD) anför:

Kommissionen vill se ett s.k. effektivare beslutsfattande inom det sociala området. Vi anser inte att det är motiverat att EU över huvud taget ska ha beslutsfattande befogenheter på detta område, och än mindre att formerna för beslutsfattande på det arbetsrättsliga och socialpolitiska området ska ändras. Vi är positiva till att de sociala trygghetssystemen utvecklas och moderniseras i takt med samhällsutvecklingen i respektive land. Vi är däremot mycket kritiska till att denna utveckling ska ske genom förordningar på EU-nivå. Vi anser i stället att varje enskild medlemsstat fritt bör få utveckla och uppdatera sina egna sociala trygghetssystem enligt sina invånares behov och sitt lands ekonomiska förutsättningar. Som ett led i detta förhållningssätt motsätter vi oss alla direktiv inom området arbetsmarknads- och socialpolitik. Det är även självklart att antimikrobiell resistens ska motverkas men vi anser att varje enskild medlemsstat fritt bör få utveckla och uppdatera sina egna sociala trygghetssystem.

Med anledning av det anförda anser vi att utrikesutskottet bör ställa sig bakom yrkande 28 i motion 2020/21:3909 av Björn Söder m.fl. (SD).

2. Verksamheten i Europeiska unionen under 2020 (C)

Sofia Nilsson (C) anför:

Jag anser att EU bör göra mer för att säkerställa global tillgång till vaccin, eftersom den globala produktionskapaciteten inte räcker till. EU bör kunna ta en mer aktiv roll för att öka samarbete mellan vaccinproducenterna så att även de mest utsatta människorna i de fattigaste länderna i världen kan få möjlighet att vaccinera sig. Vaccineringen kan inte anses vara framgångsrik om vi inte har en global tillgång till vaccin. EU och läkemedelsbolagen måste skala upp produktionstakten, och för att stoppa smittan måste vi se till att samhällets mest utsatta blir vaccinerade, också i länder utanför EU. Läkemedelsbolagen bör i större utsträckning hjälpa varandra med rättigheter och produktion av vaccin globalt för att öka den globala produktionskapaciteten. Jag vill att EU tar en aktiv faciliterande roll för att möjliggöra och underlätta licensierings- och partnerskapsavtal mellan europeiska vaccinproducenter och möjliga producenter i andra länder. På så sätt kan mer vaccin produceras globalt och nå fler människor.

Med anledning av det anförda anser jag att utrikesutskottet bör ställa sig bakom yrkande 2 i motion 2020/21:3925 av Kerstin Lundgren m.fl. (C).

3. Verksamheten i Europeiska unionen under 2020 (V)

Karin Rågsjö (V) anför:

Jag anser att regeringen borde verka för att EU ska rösta för förslaget inom WTO om att tillfälligt upphäva patent på vaccin mot covid-19-pandemin, för att fler än några få läkemedelsföretag ska kunna ha möjlighet att producera vaccin. EU, USA, Storbritannien och flera andra höginkomstländer har röstat emot att patent skulle upphävas. Den största anledningen till att flera vaccin har kunnat utvecklas så snabbt är offentligt stöd, genom bl.a. subventioner och avtal med läkemedelsföretag som garanterade att länder skulle köpa ett visst antal vaccindoser. Politiska beslut inom EU lever dock inte upp till ambitionerna om att vaccinet skulle bli en global kollektiv nytta som allmänheten världen över skulle få rätt till. Det enda internationella åtagande för att distribuera vaccin globalt som EU stödjer är Covax. Hittills har dock Covax varit gravt underfinansierat, och distribueringen av vaccindoser har gått för långsamt. Det är svårt att påstå att Covax fördelar vaccin rättvist. Den rikaste delen av världen har redan kommit en bit in i vaccinationsprocessen och har beställt doser som vida överstiger behoven.

Med anledning av det anförda anser jag att utrikesutskottet bör ställa sig bakom yrkande 1 i motion 2020/21:3910 av Håkan Svenneling m.fl. (V).